

Andrzej Niewęgliowski

Pomnik Aleksandra Brzostowskiego w Chalons en Champagne

Są dwa powody do zatrzymania się w Chalons en Champagne (dawna nazwa Chalons sur Marne) w drodze do Paryża.

Pierwszy jest jakby ilustracją tytułu naszego pisma: *Cenne, Bezcenne, Ultracenne...* Chodzi o odkryte i odrestaurowane w latach 1960–1970 części krużganków kolegiaty Notre-Dame en Vaux z XII w. Zburzone w XVIII w., wzięte zostały do budowy fundamentów budynków mieszkalnych, wzniesionych na ich miejscu. Dziś możemy podziwiać arkady, kapitele i 55 kolumniek w kształcie postaci ludzkich w specjalnie stworzonym w tym celu muzeum.

Drugim powodem, dla Polaków, jest znajdujący się na zachodnim cmentarzu pomnik nagrobny Aleksandra

▲ „Gott mit uns” na klamrach pasów i kpina z wartości religijnych w rzeczywistości

▲ Figura Chrystusa przed kościołem w Poznaniu

rier Polski” (Bagdad) oraz „Polak w Iranie”, które było wydawane również po zakończeniu wojny.

Księgozbiór obejmuje m.in. utwory Słowackiego, Fredry, Pola, Broniewskiego, Balzera. Zdjęcia można podzielić na trzy grupy: pozyskane przez wywiad Armii Krajowej, obrazujące okupację niemiecką w Polsce – egzekucje Polaków i Żydów, grabież i zniszczenie dóbr kultury; zdjęcia ze spotkań politycznych (gen. Andersa, gen. Sikorskiego, Kalini, Churchilla i innych); zdjęcia obrazujące życie Polaków na uchodźstwie w Teheranie, Isfahanie i Bejrucie.

W dniu 14 czerwca br. 1200 ksiąg

▲ Usunięte przez Niemców z kościoła figury świętych i nagrobki

żek, 12 roczników czasopism oraz kilkaset zdjęć i negatywów, spakowanych w 14 kartonach, ważących przeszło 200 kg, przywozła pani dr Danuta Bilikiewicz-Blanc z Biblioteki Narodowej w Warszawie, porannym samolotem PLL LOT z Bejrutu. Tak więc, dzięki inicjatywie Ambasady Rzeczypospolitej Polskiej w Bejrucie, pomocy finansowej i organizacyjnej Biura Pełnomocnika Rządu ds. Polskiego Dziedzictwa Kulturalnego za Granicą, księgozbiór i materiały archiwalne wzbogaciły zbiory Biblioteki Narodowej w Warszawie oraz Archiwum Akt Nowych. ❖

▼ Materiały po przewiezieniu z lotniska do magazynu MKiDN. Fot. J. Miller

Brzostowskiego, hrabiego, senatora, posła na Sejm Konstytucyjny, kawalera orderów, starosty i kasztelana, zmarłego 12 sierpnia 1820 r.

Aleksander Brzostowski wracał do Polski z Paryża i tu, w Chalons, dopadła go śmierć. W 1822 r. syn Aleksandra, Michał, pułkownik, dawny adiutant księcia Józefa Poniatowskiego w okresie Księstwa Warszawskiego, wzniósł mu okazały grobowiec, który, z uwagi na swą wartość historyczną, został wpisany do inwentarza podatkowego zabytków historycznych w 1991 r.

Nagrobek jest w formie potężnego kamiennego sarkofagu postawionego na trzech szerokich stopniach, wykonany

z miejscowego piaskowca o złotawym odcieniu. Czterospadowe zwieńczenie ozdobione jest w narożnikach czterema łbami baranów. W dwu tympanonach, na krzyżujących się liściach palmowych, przedstawione są krzyże łacińskie wsparte na kulach z wijącymi się na ich ramionach węzami. Być może są to symbole masońskie – Aleksander Brzostowski był współzałożycielem w 1771 r. loży masońskiej „Wytrwałość”.

Strona frontowa sarkofagu ozdobiona jest tablicą brązową z napisem: *Piae honoriae Alexandri Brzostowski comitis, castellani, senatorii Poloniae ordinum equitis togquati obiit cathalauni die 12 Augusti. Anno 1820 Requiscat in pa-*

ce – *Filius moerens postuit*. Po obu stronach tablicy znajdują się dwa trofea z symboliką wojskową.

Strona tylna sarkofagu w części środkowej ma dwa herby, na których opierają się brodate postacie z maczugami. Herby to: „Strzemię” Brzostowskich i „Jastrzębiec” żony Aleksandra, Marii Anny Wodzińskiej. Oba herby pod hrabiowskimi koronami. Po obu stronach dwa inne trofea militarne. Pod herbami wykute są dwa ordery: św. Stanisława i Orła Białego.

Naroża sarkofagu stanowią pilastry jońskie. Ciekawe są dwie płaskorzeźby, po obu krótszych stronach; są to kompozycje alegoryczne, przedstawiające opuszczony tron z porzuconym na nim płaszczem, mieczem i zwieńczeniem głowy (koroną?).

Od dziesięciu lat pomnik Aleksandra Brzostowskiego stanowi obiekt troski towarzystw polonijnych we Francji. Jak dotąd, brak środków finansowych nie pozwala na jakiegokolwiek prace konserwacyjne; jedna z baranich głów zniknęła, stopnie są poważnie uszkodzone itp. A szkoda, bo jest to zapewne jeden z najbardziej monumentalnych grobowców polskich we Francji z XIX w. ❖

Źródła:

Polski Słownik Biograficzny. Opis i historia grobu przez Jeana Skarbka

